

Sodikov Xabib Tolibovich

Buxoro muhandislik-texnologiya

instituti mustaqil tadqiqotchisi

E-mail: xabibsodikov@gmail.com

TALABALARINING KORXONADA IJTIMOYIY-AMALIY TAYYORGARLIGINI SHAKLLANTIRISH USULLARI

Annotatsiya. Maqolada talabalarining korxonalariga ijtimoiy-amaliy tayyorgarligini shakllantirish usullari yoritilgan. Tayyorgarlikning mazmun mohiyati ochib berilgan bo'lib undagi xususiyatlarga alohida urg'u berilgan. Pedagogik tadqiqotlarda tayyorgarlikning samaradorligi mazmuni yoritilgan. Texnika oliy ta'lim muassasalari talabalari korxonada ijtimoiy-amaliy moslashuvga tayyorgarlikni shakllantirish uslubiyoti haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Texnika, bakalavr, ijtimoiy-amaliy, kasbiy, pedagogik, tahlil, tayyorlik, tizimli, kasbiy, ta'lim, talaba.

МЕТОДЫ ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ НА ПРЕДПРИЯТИИ

Аннотация. В статье освещаются методы формирования социально-практической готовности студентов к предприятиям. Раскрыта сущность содержания препарата с особым акцентом на содержащиеся в нем свойства. В педагогических исследованиях освещается содержание эффективности подготовки. Предоставлена информация о методике формирования готовности студентов технических высших учебных заведений к социально-практической адаптации на предприятии.

Ключевые слова: техника, бакалавр, социально-практический, профессиональный, педагогический, анализ, готовность, системный, профессиональный, образовательный, студент.

METHODS OF FORMATION OF SOCIO-PRACTICAL TRAINING OF STUDENTS AT THE ENTERPRISE

Annotation. The article highlights the methods of forming students' socio-practical readiness for enterprises. The essence of the drug content is revealed with a special emphasis on the properties contained in it. Pedagogical research highlights the content of the effectiveness of training. Information is provided on the methodology of forming the readiness of students of technical higher educational institutions for socio-practical adaptation at the enterprise.

Keywords: engineering, bachelor, socio-practical, professional, pedagogical, analysis, readiness, systemic, professional, educational, student.

Kirish (Introduction). Texnika oliy ta'lim muassasalari talabalari korxonalarda ijtimoiy-amaliy moslashuvga tayyorgarlik jarayonining mazmunini tahlil qilish, shuningdek, kelajakdagi muhandislik kadrlari tayyorgarligining mohiyati va tuzilmasi texnika oliy ta'lim muassasalari talabalari ijtimoiy-amaliy moslashuvga tayyorgarligini shakllantirish jarayonida pedagogik faoliyatni modellashtirish uchun asos bo'lib xizmat qildi. Modellashtirish usuliga murojaat qilish zarurati texnika oliy ta'lim muassasalari talabalari korxonada ijtimoiy-amaliy moslashuvga tayyorgarlik jarayonining murakkabligi, ko'p qirrali va uzoq davom etishi bilan bog'liq bo'lib, maqsaddan rejalashtirilgan natijaga yetish yo'lini aniq tushunishni talab etadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili (Literature review). Muslimov N.A., Ismailova Z.K., O'rinov U.A. pedagogikadagi modelni «fikran tasavvur etilgan yoki moddiy jihatdan amalga

- 44 oshirilgan tizim, u asl tizimning ba'zi muhim xususiyatlarini shunday o'rinbosarlik va o'xshashlik munosabatida takrorlaydiki, uni o'rganish asl nusxa haqidagi bilimlarni bilvosita olish usuli bo'lib xizmat qiladi» deb ta'riflaydi [2,3,4].

Modellarning amaliy faoliyatdagi ahamiyati shundaki, olim va amaliyotchi model yaratish orqali pedagogik jarayonlarni oldindan ko'ra olish, loyihalashtirish, qayta shakllantirish va oxir-oqibatda ular ustidan boshqaruvni amalga oshirish imkoniyatiga ega bo'lishadi, pedagogik g'oyalarni ilmiy sohadan amaliyotga o'tkazadilar.

Tadqiqot metodologiyasi (Research Methodology). Oliy ta'lim tizimida modellashtirishda shaxsga yo'naltirilgan yondashuvning quyidagi asosiy g'oyalari amalga oshirilgan:

- talaba shaxsining o'z qadrini bilishi va uning rivojlanishi hamda o'zini o'zi ro'yobga chiqarishi uchun oliy ta'lim jarayonida sharoit yaratish, bu oliy ta'limning maqsadli yo'nalishi sifatida qaraladi;

- talabani teng huquqli ta'lim jarayoni subyekti sifatida qabul qilish, u kasbiy va shaxsiy rivojlanishga va o'zini takomillashtirishga qodir ekanini tan olish;

- talabani o'zini tashkil qilish, faollik, mustaqillik, mas'uliyatni rag'batlantiruvchi turli faoliyat turlariga jalb qilish, shuningdek, ongli tanlov qilish qobiliyatini rivojlantirish;

- talabani shaxsiy va kasbiy rivojlanishini ta'minlash va uning shaxsini takomillashtirish uchun individual psixologik va yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini optimallashtirish sharoitlarini yaratish;

- ta'lim jarayonida talabani tashabbuskorligi va mustaqilligi, shuningdek, mas'uliyatli tanlov qilish qobiliyatini shakllantirishni ko'zda tutuvchi talabani shaxsiy rivojlanish yo'nalishini individual tarzda qurish;

- o'qituvchi va talabani samarali o'zaro hamkorligini shakllantirishda dialog va hamkorlik tamoyillarini amalga oshirish;

- ta'lim jarayonining subyektlari o'rtasidagi pedagogik o'zaro munosabatlarni pedagogik ko'mak va qo'llab-quvvatlash paradigmasida qurish.

Texnika oliy ta'lim muassasasi talabalari ijtimoiy-amaliy moslashuvga tayyorgarligini shakllantirish bo'yicha ilmiy tadqiqot vazifasini hal qilishda shaxsga yo'naltirilgan yondashuv quyidagilarni nazarda tutadi:

- kelajakdagi texnika oliy ta'lim muassasalari talabani ijtimoiy-amaliy moslashuvga tayyorligini shakllantirish vazifasini ko'rib chiqish jarayonida uning shaxsiy rivojlanishi va o'zini o'zi ro'yobga chiqarishi uchun sharoitlar yaratishni ustuvor vazifa sifatida belgilash, shaxsiy rivojlanish ustiga kasbiy rivojlanish va kasbiy o'zini ro'yobga chiqarish ustama sifatida ko'riladi;

- ushbu tayyorgarlikni shakllantirish bo'yicha pedagogik faoliyatni talaba va o'qituvchi o'rtasidagi subyekt-subyekt o'zaro hamkorligi asosida tashkil etish, bu esa o'z-o'zini boshqarish jarayonlarini faollashtirishga va moslashuv jarayonida mas'uliyatli tanlov qilish pozitsiyasini rivojlantirishga yordam beradi.

Texnika oliy ta'lim muassasasi talabalarining ijtimoiy-amaliy moslashuvga tayyorligini shakllantirish muammosini amaliy hal qilishda shaxsga yo'naltirilgan yondashuv quyidagi tamoyillar orqali amalga oshiriladi:

1. Subyektivlik tamoyili – texnik yo'nalishdagi kelajakdagi bakalvrni ijtimoiy-amaliy moslashuvga tayyorgarlik shakllantirish jarayonining subyekti sifatida tan olishni o'z ichiga oladi. Ushbu jarayon o'qituvchilar va talabalar o'rtasidagi subyekt-subyekt o'zaro hamkorligi asosida quriladi, bu esa o'z-o'zini boshqarish, shaxsiy va kasbiy rivojlanishni faollashtirishga hamda o'z-o'zini aniqlashga yordam beradi.

2. Ochiqlik tamoyili – texnik yo'nalishdagi kelajakdagi bakalvrning ta'limiy ehtiyojlariga mos ravishda moslashuvchan javob berishni nazarda tutadi, unga o'zining shaxsiy imkoniyatlari va ehtiyojlarini maksimal darajada hisobga olgan holda individual ta'lim yo'nalishini shakllantirish imkoniyatini yaratadi.

Yuqorida keltirilgan tamoyillar, tizimli, kompetentlik va shaxsga yo'naltirilgan yondashuvlarning g'oyalari va qoidalari tahlili asosida shakllantirilgan bo'lib, Texnika oliy ta'lim

muassasasi talabalari ijtimoiy-amaliy moslashuvga tayyorligini shakllantirish jarayonini boshqaradi. Ular ta'lim jarayoni subyektlarining faoliyatini belgilaydigan va mazmun, shakl, usullar va vositalarni tanlashda normativ sifatida amal qiladi.

Mazmuniy blok modeli yuqorida ko'rsatilgan maqsadlar, vazifalar va tamoyillarga asoslangan. U texnika oliy ta'lim muassasasi talabalari ijtimoiy-amaliy moslashuvga tayyorligini shakllantirish bo'yicha oliy ta'lim muassasasida ta'lim jarayonidagi faoliyat yo'nalishlari va bosqichlarini, shuningdek, auditoriya va auditoriyadan tashqari faoliyat dasturlari kompleksini o'z ichiga oladi [1].

Texnika oliy ta'lim muassasasi talabalari (60711400 - transport vositalari muhandisligi bakalavriat) ijtimoiy-amaliy moslashuvga tayyorligini shakllantirish jarayoni oliy o'quv yurtida to'rt yillik kasbiy tayyorgarlik davrida amalga oshiriladi. Bu jarayonning davomiyligi quyidagi bosqichlarni ajratish zaruratini keltirib chiqardi:

- motivatsion-adaptatsion bosqich;
- amaliy-texnologik bosqich;
- umumlashtiruvchi-reflektiv bosqich.

Har bir bosqich o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, ular Texnika oliy ta'lim muassasasi talabalari ijtimoiy-amaliy moslashuvga tayyorligini shakllantirish dinamikasini aks ettiradi. Bu bosqichlar har birining maqsad va vazifalarini, ta'lim mazmunini tanlashni, hamda mazmunni amalga oshirishda qo'llaniladigan shakl, metod va vositalarni belgilaydi.

Motivatsion-adaptatsion bosqich birinchi o'quv yilini o'z ichiga oladi va talabalarni oliy o'quv yurtidagi ta'lim jarayoniga umumiy moslashuv davriga mos keladi. Bu bosqichning maqsadi, talabalarni adaptatsion mexanizmlarini rivojlantirish orqali moslashuv holatini ijobiy tajribasini shakllantirish, ularni ta'limiy-kasbiy faoliyatga dastlabki kirishiga yordam berishdan iborat. Shu bilan birga, talabalarni ta'lim jarayoniga muvaffaqiyatli moslashuvi sifatli kasbiy tayyorgarlikning muhim sharti hisoblanadi. Bu jarayonda talabalarga adaptatsiya davrida yordam va ko'mak berish muhim ahamiyat kasb etadi [5].

Amaliy-texnologik bosqich ikkinchi va uchinchi o'quv yillarini qamrab oladi. Bu bosqichning maqsadi, Texnika oliy ta'lim muassasasi talabalariga ishlab chiqarishda dastlabki amaliy faoliyat tajribasini va mehnat jamoasida kasbiy hamkorlik ko'nikmalarini shakllantirishdir. Ushbu bosqichda amaliyot asosiy o'rin tutadi va kelajakdagi muvaffaqiyatli ijtimoiy-amaliy moslashuvga tayyorgarlikni yo'lga qo'yadi.

Umumlashtiruvchi-reflektiv bosqich to'rtinchi o'quv yiliga mos keladi. Bu bosqichning maqsadi, talabalarining o'zini kelajakdagi mutaxassis sifatida anglashini shakllantirish, o'z "Men" obrazini kasbiy faoliyat va mehnat bozori talabalariga muvofiqlashtirishdir. Ushbu bosqichdagi faoliyat asosan auditoriyadan tashqari ishlar bilan bog'liq bo'lib, "Men – kelajakdagi muhandis" to'garagi faoliyati orqali amalga oshiriladi. Bu to'garak talabalarining ijtimoiy-amaliy moslashuvga tayyorgarligini shakllantirishda bilim, ko'nikma va malakalarni integratsiyalashga qaratilgan bo'lib, talabalar ilmiy-loyihaviy kampusining bir elementi hisoblanadi.

Tahlil va natijalar (Analysis and results). Texnika oliy ta'lim muassasasi talabalari ijtimoiy-amaliy moslashuvga tayyorgarligini shakllantirish jarayonidagi har bir bosqichda faoliyat yo'nalishlari quyidagi vazifalarga muvofiq belgilanadi:

- motivatsion komponentni shakllantirish (ya'ni, ijtimoiy-amaliy moslashuv jarayonida namoyon bo'ladigan ehtiyojlar, motivlar, munosabatlar va qarashlar tizimi);
- mazmuniy-kognitiv komponentni shakllantirish (ya'ni, kasbiy va moslashuvga oid bilimlar va tasavvurlar tizimi);
- faoliyat-kommunikativ komponentni shakllantirish (ya'ni, ijtimoiy-amaliy moslashuv holatida bilimlarni amaliyotda qo'llash tajribasi ko'rinishidagi ko'nikmalar va malakalar);
- reflektiv-baholash komponentini shakllantirish (ya'ni, ijtimoiy-amaliy moslashuv holatida o'z-o'zini tahlil qilish, o'z-o'zini baholash va faoliyatni o'z-o'zini tuzatishga tayyorgarlik).

Mazmuniy blok modeli auditoriyadagi va auditoriyadan tashqari faoliyatda amalga oshiriladigan dasturlarni ham o'z ichiga oladi. Auditoriyadagi faoliyat doirasida, ta'lim mazmunini shakllantirishda foydalanilgan komponentlar mazmunini boyitish va interaktiv o'qitish usullari yordamida amalga oshiriladigan qo'shimcha tarkibiy elementlar joriy etildi [4].

Texnika oliy ta'lim muassasasi talabalari tayyorligini shakllantirishning muhim qismi auditoriyadan tashqari faoliyat hisoblanadi. Ushbu faoliyatda quyidagi dasturlar qo'llanilgan:

- o'quv va ishlab chiqarish amaliyoti dasturlari (ijtimoiy-amaliy moslashuvga tayyorgarlikni shakllantirishga yo'naltirilgan elementlar bilan boyitilgan);
- «Muvaffaqiyatli moslashuv treningi» dasturi, «Pedagogika va psixologiya» o'quv-ilmiy laboratoriyasi doirasida amalga oshirilgan;
- «Men – kelajakdagi muhandisman» to'garak dasturi, talabalarning ilmiy-loyihaviy kampus tizimida faoliyat yuritadi.

Mazmuniy blokning amaliy bajarilishi texnologik blok asosini tashkil etuvchi shakllar, usullar va vositalar orqali amalga oshiriladi. Ushbu blokda integratsiyalovchi vazifani ta'lim va tarbiyani tashkil etish shakllari bajaradi, bu shakllar tizimli ravishda mazmun, metodlar, vositalar, ta'lim jarayoni ishtirokchilari o'rtasidagi o'zaro aloqalarni o'z ichiga oladi. Shakl, oliy ta'lim muassasasida talabalarning ijtimoiy-amaliy moslashuvga tayyorligini shakllantirish jarayonini qanday tashkil etilganini belgilaydi. Shakllantirilayotgan tayyorgarlikning kompleks xarakteri auditoriya va auditoriyadan tashqari shakllarning uyg'unligidan foydalanishni talab qiladi. Aynan auditoriyadan tashqari shakllar ta'lim jarayonini organik ravishda to'ldiradi va kasbiy tarbiyaga tegishli bo'lgan, ijtimoiy-amaliy moslashuvga tayyorlikni shakllantirish bilan bog'liq tarkibiy qismni kuchaytiradi.

Texnika oliy ta'lim muassasasi talabalarining ijtimoiy-amaliy moslashuvga tayyorligini shakllantirish bo'yicha faoliyatni amalga oshirish uchun quyidagi tashkiliy shakllar qo'llaniladi:

- auditoriya shakllari (ma'ruzalar, amaliy mashg'ulotlar, kollektivlar, imtihonlar, sinovlar);
- auditoriyadan tashqari shakllar (o'quv va ishlab chiqarish amaliyoti, kuratorlik soati, tuitorial, kasbiy tarmoq yaratish, to'garak, konferensiyalar, ekskursiyalar, maslahatlar, trening guruhlar mashg'ulotlari va boshqalar).

Texnologik blokning tarkibiy elementi sifatida usullar tizimi faoliyat ko'rsatadi. Usullar, ta'lim jarayonining ishtirokchilari o'rtasidagi o'zaro bog'liq faoliyatni tartibga solish yo'llari sifatida, belgilangan maqsad va vazifalarga erishishga qaratilgan bo'lib, turli mezonlar asosida tasniflanadi (didaktik vazifalar, bilim olish faoliyatining xususiyatlari va boshqalar). Texnika oliy ta'lim muassasasi talabalari ijtimoiy-amaliy moslashuvga tayyorligini shakllantirish maqsadini amalga oshirish uchun, keng qo'llaniladigan, talabalarning faoliyati darajasiga qarab usullar tasniflanadi:

- an'anaviy usullar (hikoya, tushuntirish, suhbat, yo'riqnoma, mashqlar, illyustratsiya, ko'rgazma va boshqalar);
- faol va interaktiv o'qitish usullari (loyiha metodi, ishbilarmonlik va rolli o'yinlar, keys-metod, muhokama, miyani hujum usuli, tanqidiy fikrlash usullari, avtorefleksiya va boshqalar).

An'anaviy va faol interaktiv o'qitish usullarini qo'llashning maqsadga muvofiqligi belgilangan vazifalarning xususiyati bilan bog'liq. An'anaviy usullar asosan tayyorgarlikning kognitiv komponentini shakllantirish vazifalarini hal qilishda vaqtni tejaydi, faol va interaktiv o'qitish usullari esa motivatsion sohani, faoliyat tajribasini va reflektiv pozitsiyani rag'batlantirishda samarali hisoblanadi[3].

Yuqorida sanab o'tilgan shakllar va usullardan tashqari, modelning texnologik blokida pedagogik vositalar ham kiritilgan. Texnika oliy ta'lim muassasasi talabalarining ijtimoiy-amaliy moslashuvga tayyorligini shakllantirish jarayonida quyidagi pedagogik vositalardan foydalanish maqsadga muvofiqdir:

- vizual vositalar (qo'llanmalar, diagrammalar, histogrammalar, grafiklar, jadvallar va boshqalar);

- didaktik vositalar (o'quv rejalari, fanlar bo'yicha ishchi dasturlar, baholash vositalari fondi, o'quv-uslubiy materiallar va boshqalar);

- axborot-kommunikatsion vositalar (ta'lim muassasasining veb-sayti, Moodle tizimi, elektron kutubxona tizimi, Zoom, Microsoft Teams, Webinar Group, WhatsApp, Telegram, elektron pochta, interaktiv doska, multimedia projektori va boshqalar).

Modelning keyingi bloki, maqsadli blokda belgilangan maqsad va vazifalarga mos ravishda, baholash-rezultativ blok, tayyorgarlik jarayonini monitoring qilish g'oyasiga asoslanadi. Bu blok, tayyorgarlik darajasini baholash uchun asosli mezonlar va ko'rsatkichlar asosida tashkil etiladi. Baholash-rezultativ blok quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- mezonlar, texnika oliy ta'lim muassasasi talabalari uchun ijtimoiy-amaliy moslashuvga tayyorlik komponentlarini shakllantirish darajasini umumlashtiruvchi ko'rsatkichlar;

- ko'rsatkichlar, mezonlarning mazmuniy tomonini aniqroq belgilash uchun, tayyorgarlik darajasining miqdoriy va sifat ko'rsatkichlarini aniqlash va taqdim etish imkonini beradi;

- o'rganilayotgan tayyorgarlik darajasining mazmuniy xususiyati;

- maqsadga muvofiq natija, ta'lim jarayonida amalga oshirilgan pedagogik faoliyatning haqiqiy yakuni bo'lib, modelning maqsadi bilan mos keladi.

Tayyorlikning ilmiy asoslangan tuzilmasi asosida quyidagi tayyorgarlik mezonlari ajratilgan: motivatsion; kognitiv; faoliyat-kommunikativ; reflektiv-baholash.

Bundan tashqari, tayyorgarlik darajasini o'rganish davomida mezonlar ko'rsatkichlarga bo'linishi mumkin. Ko'rsatkichlar baholash vositalarining muhim tarkibiy qismi sifatida quyidagi talablarni qondirishi kerak:

- tayyorlikning shakllanish dinamikasini aks ettirish;

- tayyorlikning struktura komponentlari o'rtasidagi bog'lanishni o'rnatish;

- har bir ko'rsatkichning darajasini aniqlash uchun sifatli belgilarning mavjud bo'lishi;

- miqdoriy ko'rsatkichlar bilan birgalikda bo'lishi, va diagnostik vositalarni tanlash uchun asos bo'lishi.

Texnika oliy ta'lim muassasasi talabalarining ijtimoiy-amaliy moslashuvga tayyorlik darajasini ko'rsatadigan ko'rsatkichlar quyidagilardir:

Motivatsion component:

- kelajakdagi professional faoliyatga bo'lgan munosabat;

- professional faoliyatda shaxsiy potentsialni amalga oshirish ehtiyoji;

- professional faoliyatda muvaffaqiyatga erishish motivatsiyasi;

- ijtimoiy-amaliy moslashuv jarayonida izlanish faoliyati uchun tayyorlik.

Mazmuniy-kognitiv komponent:

- kelajakdagi professional faoliyat sohasidagi bilimlar;

- zamonaviy mehnat bozori va ishga joylashish sharoatlari haqidagi tasavvurlar;

- ish joyida ijtimoiy-amaliy moslashuv va samarali ijtimoiy-amaliy o'zaro aloqalar usullari haqidagi tasavvurlar;

- o'zini ijtimoiy-amaliy moslashuvda subyekt sifatida va kelajakdagi mutaxassis sifatida tanish.

Faoliyat-kommunikativ komponent:

- professional ko'nikmalar va ularni amaliy faoliyatda qo'llashga tayyorlik;

- professional maqsadlarni belgilash, rejalashtirish, tashkil etish va faoliyatni amalga oshirish ko'nikmalari;

- samarali professional muloqot va ijtimoiy-amaliy o'zaro aloqalar texnologiyasini egallash;

- Ijtimoiy-amaliy moslashuvda o'z psixoemotsional holatini boshqarish qobiliyati.

Reflektiv-baholash komponent:

- professional-shaxsiy rivojlanish istiqbollarini anglash va ularni kelajakdagi professional faoliyat va mehnat bozorining talablariga moslashtirish;

- kelajakdagi mutaxassis sifatida o'z "Men-tasavvurini" o'rganish;

- ijtimoiy-amaliy moslashuvda faoliyatni o'z-o'zini tahlil qilish, o'z-o'zini baholash va tuzatish istagi.

Kriteriyalar va ko'rsatkichlar aniqlanishi tayyorlik darajasini baholash uchun zarur bo'lgan darajalarning mazmuniy xususiyatlarini belgilash asosida xizmat qiladi: chegara darajasi, asosiy daraja, optimal daraja.

Texnika oliy ta'lim muassasasi talabalarining ijtimoiy-amaliy moslashuvga tayyorlik darajalari quyidagicha tavsiflanadi:

Chegara darajasi:

- ushbu darajada talabalar kelajakdagi professional faoliyatga qiziqish ko'rsatmaydi, shaxsiy potentsialni amalga oshirish ehtiyoji va professional sohada muvaffaqiyatga erishish motivatsiyasi mavjud emas, shuningdek, ijtimoiy-amaliy moslashuv jarayonida izlanish faoliyati uchun tayyorlik yetishmaydi.

- talabalarda kelajakdagi professional faoliyat sohasida kasbiy tasavvurlar va minimal bilimlar mavjud, mehnat bozorining sharoatlari va ishga joylashish shartlari haqida noaniq tasavvurlar mavjud, shuningdek, o'zlarini ijtimoiy-amaliy moslashuvda subyekt sifatida va kelajakdagi mutaxassis sifatida qanday tasavvur qilishlari haqida ma'lumotlar yo'q.

- ular ijtimoiy-amaliy moslashuv va samarali ijtimoiy-amaliy o'zaro aloqalar usullari haqidagi tasavvurlarga ega emaslar.

- chegara darajasidagi talabalar o'z kelajakdagi professional, shaxsiy rivojlanish yo'nalishlarini, «Men-tasavvurini» kelajakdagi mutaxassis sifatida anglash va o'z faoliyatini o'z-o'zini tahlil qilish, baholash va tuzatish istagini ko'rsatmaydilar.

Asosiy daraja:

- bu darajada talabalar kelajakdagi professional faoliyatning ahamiyatini va shaxsiy potentsialni amalga oshirishni tushunadilar, ammo professional faoliyatda muvaffaqiyatga erishish motivatsiyasi va ijtimoiy-amaliy moslashuv jarayonida izlanish faoliyati uchun tayyorlik ularning motivatsiyasida barqaror emas.

- talabalarda kelajakdagi professional faoliyat, mehnat bozori va ishga joylashish sharoatlari, ijtimoiy-amaliy moslashuv va samarali ijtimoiy-amaliy o'zaro aloqalar haqidagi umumiy tasavvurlar mavjud, ammo o'zlarini ijtimoiy-amaliy moslashuvda subyekt sifatida va kelajakdagi mutaxassis sifatida tasavvur qilishlari yuzaki.

- asosiy darajadagi talabalar o'z kelajakdagi professional, shaxsiy rivojlanish yo'nalishlarini yetarlicha anglamaydilar, «Men-tasavvurini» kelajakdagi mutaxassis sifatida tahlil qilish va o'z faoliyatini o'z-o'zini baholash va tuzatish istagi yetarli darajada rivojlanmagan.

Optimal daraja:

- ushbu darajada talabalar professional faoliyatda o'zlarini namoyon qilishga bo'lgan qat'iy istak, shaxsiy potentsialni amalga oshirish ehtiyoji va professional sohada muvaffaqiyatga erishish motivatsiyasiga ega, shuningdek, ijtimoiy-amaliy moslashuv jarayonida izlanish faoliyati uchun barqaror tayyorlikni ko'rsatadilar.

- talabalarda kelajakdagi professional faoliyat, mehnat bozori va ishga joylashish sharoatlari, ijtimoiy-amaliy moslashuv va samarali ijtimoiy-amaliy o'zaro aloqalar haqidagi tizimli bilimlar mavjud, shuningdek, o'zlarini ijtimoiy-amaliy moslashuvda subyekt sifatida va kelajakdagi mutaxassis sifatida to'g'ri tasavvur qilishadi.

- talabalarda professional ko'nikmalar va ularni amaliy faoliyatda qo'llashga tayyorlik, professional maqsadlarni belgilash, rejalashtirish, tashkil etish va faoliyatni amalga oshirish ko'nikmalari mavjud, shuningdek, o'z psixoemotsional holatini boshqarish qobiliyati rivojlangan.

- optimal darajadagi talabalar kelajakdagi professional, shaxsiy rivojlanish yo'nalishlarini va mehnat bozorining talabalarini anglash, «Men-tasavvurini» kelajakdagi mutaxassis sifatida rivojlantirish va o'z faoliyatini o'z-o'zini tahlil qilish, baholash va tuzatish qobiliyatini ko'rsatadilar.

Xulosa va takliflar (Conclusion/Recommendations). Model ishlab chiqilgan jarayonning natijasi, talabalar tayyorlik darajasining ijtimoiy-amaliy moslashuv uchun yetarli bo'lishini ta'minlashdan iboratdir.

Talabalarga yuqori darajadagi professional kompetentsiyalarni shakllantirish va ijtimoiy-amaliy moslashuvga tayyor bo'lishini ta'minlash uchun yuqorida ta'riflangan modelni ta'lim jarayoniga joriy qilish zarur. Uning samaradorligi tajriba orqali tekshiriladi va natijalar taqdim etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Джураев Р.Х. Организационно - педагогические основы интенсификации системы профессионального подготовки в учебных заведениях профессионального образования: Автореф. дисс ... док.пед.наук.-Т.: 1995. - 43с.
2. Muslimov N.A. Pedagogik faoliyatga tizimli yondashuv muammolari // Kasb-hunar ta'limi. – 2004. - № 3. – B.24.
3. Ismailova Z.K. Ma'naviy-axloqiy tarbiyaning nazariy va eksperimental-metodik asoslari: Diss. ... ped. fan. dok. – T.: 2006. – 345 b.
4. O'rinov U.A. Ishlab chiqarishdan ajralmagan holda masofaviy ta'limning afzalliklari. "O'zMU xabarlari". Ilmiy jurnal. Toshkent, 2020. №1/2, 148-151 b.
5. O'rinov U.A. Nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarni shakllantirishda masofaviy ta'lim tizimini tashkil etish prinsiplari. "Toshkent davlat pedagogika universiteti ilmiy axborotlari". Ilmiy-nazariy jurnal. Toshkent, 2020. №3, 196-203b.